

Tinnen centiliter met gravering

Ad van Diest

Afb. 1 Tinnen maatje van 1 CENTILITER.

In ons lijfblad beschrijft de heer G.P.M. Schunselaar in december 2000 een mooie messing melkmaat van ½ LITER met een zeer fraaie gravering van namen en datum, verband houdende met een koperen huwelijk [1].

Minder spectaculair, maar toch leuk, is de tinnen 1 CENTILITER (afb. 1) die ik kocht op onze veiling van 27 april 2006 (kavel 60). Het fabrieksmerk op het grondvlak is van Hempenius te Leeuwarden. Ook op het grondvlak staan, onder elkaar, de getallen 2360 en 2105 gekerfd. Waarschijnlijk handelt het hier om registratienummers. Het maatje is geijkt met ijkkantoornummer 15 (Leeuwarden) en ononderbroken geijkt met de jaarletters r (1908-'09) – x (1916-'17). Even boven het midden van het vooraanzicht is keurig gegraveerd 19 OCT: 1922 (afb. 2).

Opvallend is het gebruik van een dubbele punt als afkortings-

teken. Deze datum alleen is natuurlijk niet te relateren. Hij heeft vermoedelijk wel een betekenis in de orde van herinnering, aandenken of iets dergelijks. Wellicht komt er nog een moment dat de betekenis van de datum is te duiden. ♦

Foto's: R.J. Holtman

Bronnen:

[1] G.P.M. Schunselaar, (2000). Messing melkmaat als huwelijkskado, in: 'METEN & WEGEN', p. 2671.

Afb. 2 Gravering op het tinnen maatje.

De Zwolse tinnegieter Kamphof

G.P.M. Schunselaar

Je staat wel even vreemd te kijken als je een tinnen maat vindt die is geijkt door E.G. Staal sr. te Zwolle, vanaf 1862 tot en met 1894, met het tinmerk van F. van den Bogaert (FVDB) uit Den Bosch. In de roos een L, de aanduiding voor lepelstof (een F in de roos zou 'fijn tin' betekenen). Hoe zit dat nu eigenlijk? Navraag leverde niets op.

In een uitgave van het Zwols Historisch Tijdschrift staat een artikel over de Tingieterij Kamphof te Zwolle. De auteur verwijst in de literatuurlijst naar J.A. Kamphof en B. Dubbe over tin en tinnegieters. Dat is verhelderend

en verrassend. Het begint bij de Zwolse tingieter Arent ten Klooster, geb. 1783, die de gietvormcollecties overnam van drie Zwolse tingieters, te weten Theodorus Thomas Schoorlemmer, Dirc ter Beeke en Karel Wemhof, en van de Kamper tingieter Gabriël ten Klooster (geboren 1779 in Zwolle en overleden op 4 oktober 1813 te Kampen). Arent en Gabriël waren waarschijnlijk broers, gezien een vermelding in het boek testamenten in 1807, waarin beide tegelijk worden genoemd. Arent ten Klooster overleed in 1860, zijn weduwe verkocht de gieterij die zij had voortgezet per 1 januari 1864 aan de toen 31-jarige tingieter Hendrik Kamphof, een geboren Zwollenaar.

Aanvankelijk vervaardigde Kamphof de gewone gebruiksvoorwerpen, zoals lepels en vloeistofmaten. De eerste grote uitbreiding van de zaak vond plaats met de overname van de Deventer gieterij van A. en G.J. van der Sigtenhorst (1858–1874); dezen hadden in 1858 de gietvormen van W. van der Linde in Deventer overgenomen; Van der Linde was het merk HvdL blijven voeren van zijn voorganger. Blijkens op die vormen voorkomende namen van Gisbertus Nordinck 1655 en Hermannus Stockinck, waren daarbij ook vormen van Twentse afkomst.

Voor veel tingieters was de tijd rond 1850 erg moeilijk en vele bedrijfjes werden verkocht. Ook H. Kamphof nam steeds meer bedrijven over, zoals van Adriani te Leeuwarden, Hendriks te Alkmaar, en Ruttenberg te Hoorn (geboren in Kampen in 1793 en overleden te Hoorn op 15 juni 1878), en drie Amsterdamse gieterijen zoals H. van Lingen en J.E. Ronstadt. Volgens J.A. Kamphof was vooral J.E. Ronstadt een belangrijke gieterij omdat die veel 'portievormen' bezat (dit zijn vormen van serviesschotels en borden). Sommige van deze gieters verkochten hun bedrijf onder voorwaarde dat in hun oorspronkelijke vormen gegoten artikelen nog voorzien moesten worden van hun eigen meesterteken! Zo verscheen hier en daar 'oud tin' met de merken van vroegere gieters maar uit Kamphofs bedrijf afkomstig.

Hendrik's oudste zoon Jacobus Arnoldus, geb. 1871, trad in de voetsporen van zijn vader en werd ook tingieter. Toen hij het bedrijf van zijn vader overnam, werd tevens het bedrijf van Abraham Reijnders uit Delft overgenomen plus een bedrijf uit Breda. Door al die aankopen door de jaren heen, beschikte Kamphof over een kapitale collectie aan gietvormen en daaruit koos hij alles wat uit historisch of artistiek oogpunt waardering verdiende, zodat hij in staat was mooie objecten opnieuw te gieten en de klanten wederom voor tin te interesseren. Hij had veel succes, maar geen opvolger, zodat hij per 1 januari 1938 het bedrijf heeft opgeheven. De waardevolle gietvormen en oude meestertekens zijn terecht gekomen in het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem. Ook B. Dubbe vermeldt in zijn boek *Tin en tinnegieters*: door opheffing van de gilden, was ook de verplichting tot het slaan van een eigen meesterteken opgeheven. Opvolgers in een bedrijf begonnen er waarde aan te hechten, de merken van reeds lang gevestigde en daardoor bekende zaken te blijven voeren. De merken uit die tijd zijn derhalve ten aanzien van de vraag wie de gieter was, niet altijd betrouwbaar.

Maar om weer terug te keren bij het begin: er is geen connectie vastgesteld tussen de gieterij van Van den Bogaert en die van Kamphof. Onopgehelderd blijft waarom een tinnen maat van zo ver werd gehaald om in Zwolle geijkt te worden. Op 24 december 1842 sloot Franciscus Gijsbertus Joannes van den Bogaert een overeenkomst met Lodewijk Hendrik Rouppe van der Voort om voor de tijd van 25 jaar lood te fabriceren en daarin handel te drijven, onder de firmanaam F.G. van den Bogaert en Rouppe van der Voort. Van den Bogaert overleed echter op 25 februari 1843; in datzelfde jaar nam Rouppe van der Voort van de erven van Van den Bogaert de tingieterij over. Rouppe van der Voort gebruikte het tinmerk van Van den Bogaert nog tot en met 1872, vanwege de naamsbekendheid. ♦

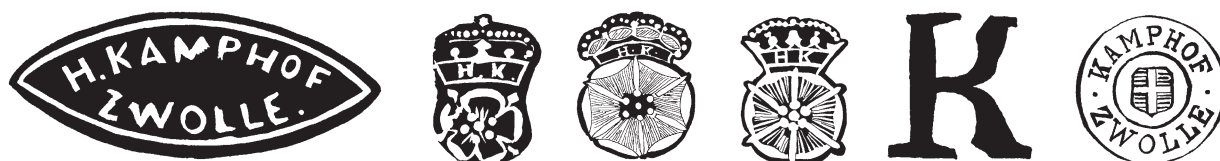
Bronnen:

J.A. Kamphof (1953). Oud tin. In: Verslagen en Mededelingen Overijssels Regt en Geschiedenis, pp. 99–108.

B. Dubbe (1965). Tin en tinnegieters in Nederland.

Annet Bootsma-van Hulten (2002). Tingieterij Kamphof (1864–1938). In: Zwols Historisch Tijdschrift nr. 3, pp. 108–110.

A.A. Kooyman (2004). Rouppe van der Voort, een Bossche tinnegieter. In: De Tinkoerier, jrg. 12, nr. 1, pp. 24–26. Persoonlijke mededeling van Kooyman aan de redactie.

Afb. 1 Enkele van de door de firma Kamphof in de loop der jaren gebruikte merken op tinnen inhoudsmaten. 1a: 1879; 1b: 1882; 1c: 1887; 1d: 1892; 1e: 1898-'99; 1f: 1914-'15. Tekeningen: R.J. Holtman.